

„Narodowy inwentarz historycznych przyrządów naukowych”

W badaniach nad historią rozwoju nauki, w szczególności nauk eksperymentalnych, niezbędne jest analizowanie nie tylko publikowanych prac uczonych, ich naukowej spuścizny, koncepcji i teorii naukowych, ale także badanie warsztatu uczonego, to znaczy wyposażenia pracowni i laboratoriów. Obydwa kierunki badawcze: historia rozwoju teorii naukowych i rozwoju instrumentarium naukowego są obszarami wzajemnie się uzupełniającymi i dopiero razem tworzą pełny materiał źródłowy dla historyka nauk matematyczno-przyrodniczych.

Głównym celem niniejszego projektu jest zbadanie zasobów historycznych instrumentów naukowych przechowywanych w polskich zbiorach muzealnych i w wybranych obserwatoriach astronomicznych oraz ocena ich wartości historycznej i naukowej. Zebrane dane pozwolą na zbadanie czy istnieje korelacja pomiędzy dostępnością i jakością przyrządów badawczych polskich uczonych a ich osiągnięciami i wkładem do nauki światowej. Zebrane dane pozwolą także na włączenie w obieg naukowy nowego źródła do badań nad historią nauki w Polsce.

Projekt obejmie dwa główne zadania:

1. opracowanie metody waloryzacji badanych przyrządów naukowych, stanowiącej narzędzie obiektywnej oceny przyrządu jako obiektu muzealnego,
2. opracowanie elektronicznej bazy danych historycznych instrumentów naukowych: baza będzie dostępna publicznie.

Powyższym celom posłużą kwerendy badawcze, którymi objęte zostaną wszystkie polskie muzea zarejestrowane w bazie muzeów Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów oraz 12 wybranych obserwatoriów astronomicznych. Chronologiczny obszar badań obejmie okres od XI wieku do 1945 roku włącznie. W zbiorach polskich muzeów zachowały się unikatowej wartości średniowieczne przyrządy astronomiczne, jak również XIX-wieczne wyjątkowej wartości historycznej przyrządy do skraplania gazów.

Wiedza o całości tych zbiorów jest wrywkowa i na dotychczasowym etapie uniemożliwia prowadzenie interdyscyplinarnych studiów z zakresu historii poszczególnych nauk przyrodniczych, historii techniki, aspektów kulturowych i społecznych uprawiania nauki.

Projekt niesie co najmniej dwa, poniżej przedstawione, istotne walory nowatorskie:

1. Dziedzictwo instrumentarium naukowego jest dziedziną rzadko w polskich badaniach podejmowaną, a materiały źródłowe (zasoby przyrządów, wytwórczość) praktycznie dotąd niezbadane. Całościowe upublicznienie tego obszaru historii nauki stanowić będzie inspirację i materiał wyjściowy do dalszych szczegółowych badań historycznych, takich jak: wytwórczość przyrządów naukowych w Polsce, kontakty uczonych polskich z europejskimi uczonymi i wytwórcami przyrządów, korelacja pomiędzy osiągnięciami uczonych a ich warsztatem badawczym i jego jakością, badania nad poziomem edukacji w Polsce w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych.
2. Opracowana metoda wartościowania zabytkowych przedmiotów nauki stanie się ważnym narzędziem pracy dla kustoszów muzealnych, konserwatorów, historyków nauki i sztuki.

Polski inwentarz historycznych instrumentów naukowych w formie elektronicznej bazy danych będzie naszym wkładem do światowego dziedzictwa nauki. Rezultaty projektu przedstawione zostaną w publikacjach oraz w monografii omawiającej stawiane tezy oraz dziedzictwo instrumentarium naukowego w Polsce.

Projekt realizowany będzie przez 36 miesięcy.